HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר [1]נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא הא קמ"ל [א]דשרי ליה לאיניש לזרוזי נפשיה ואמר רב גידל אמר רב [ב]האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל והלא מושבע ועומד (א) הוא [א]ואין שבועה חלה על שבועה מאי קמ"ל דאפי' זרוזי בעלמא היינו דרב גידל קמייתא הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה [ג]בקרית שמע שחרית וערבית משום הכי חייל שבועה עליה [ג]א"ר גידל א"ר [ג]האומר לחבירו נשכים ונשנה פרק זה °עליו להשכים שנאמר [2]ויאמר אלי (בן אדם) קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד אמר רב יוסף [ד]נידוהו בחלום צריך י' בני אדם להתיר לו והוא דתנו הלכתא אבל מתנו ולא תנו לא ואי ליכא דתנו הלכתא אפילו מתנו ולא תנו ואי ליכא ליזיל וליתב אפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי י' עד דמקלעי ליה עשרה דגמרי הלכתא א"ל רבינא לרב אשי ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה אמר ליה לשמותיה שויוה שליח [ה]למישרי ליה לא שויוה שליח אמר ליה רב אחא לרב אשי שמתיה ושרו ליה בחלמיה מאי [ו]א"ל [ז]כשם שאי אפשר לבר בלא תבן

כך

רש"י

(ב) **קא משמע לן דשרי ליה לאינש.** לישבע כדי לזרז עצמו לקיים את המצוה: **והלא מושבע ועומד מהר סיני**(ג). דכתיב ושננתם (דברים ו) דצריך אדם לשנות בתורה. לישנא אחרינא והלא מושבע ועומד מהר סיני דכתיב (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה וגו': **כיון דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע שחרית וערבית.** דכיון דקרא ק"ש קיים לא ימוש דא"ר שמעון בן יוחי במסכת מנחות (דף צט:) כל הקורא קרית שמע שחרית וערבית הרי זה קיים מצות לא ימוש וכיון דאי בעי פטר נפשיה מושננתם בקרית שמע דיוצא בה ידי חובתו מאותה שבועה דהר סיני משום הכי כי אמר אשנה פרק זה (אע"ג) דלא הוי מושבע בהכי דכבר פטר נפשיה ואהכי חל עליה שבועה: **והנה שם כבוד אלהי ישראל עומד: מתנו.** משנה: **תנו.** גמרא: **יהיב שלמא לבי עשרה.** וכל מתיבין ליה הוו מתירין ליה נדויו:

ר"ן

דאי לא מאי כי עייל לביתיה. ומיהו הרשב"ד ז"ל כתב דאשתו אינה חייבת לנהוג בו נדוי וטעמא דמילתא משום דאשתו כגופו ודייק לה מדאיבעיא לן בפרק ואלו מגלחין (מ"ק דף טו:) מנודה מהו בתשמיש המטה דאם אשתו חייבת לנהוג בו נדוי מאי קמבעיא ליה פשיטא דאפי' קירוב בעלמא אסור אלא ודאי אשתו מותרת. ואפשר לדחות ראיה זו דאפי' אם תימצי לומר דאשתו חייבת לנהוג בו נדוי משכחת לה להאי בעיא במנודה לעיר אחרת שאינו מנודה לעירו ואפי' הכי הוא עצמו מנודה הוא ואם איתא דמנודה אסור בתשמיש המטה הוא עצמו אסור בכך אף על פי שאשתו מותרת:

והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא הא קמ"ל וכו'. מסתברא לי דהכי פירושא דמעיקרא קס"ד דרב גידל אתא לאשמועינן ששבועה חלה על דבר מצוה כדבר הרשות ומוכח לה מדכתיב נשבעתי ואקיימה ומש"ה פריך והלא מושבע ועומד הוא דהא מוכיחין בפרק שבועות שתים בתרא (שבועות כז.) דהא דכתיב להרע או להיטיב° בדבר הרשות כתיב קרא ולא בדבר מצוה וכי תימא ה"מ לקרבן דלהרע או להיטיב גבי קרבן כתיבא אבל בל יחל איכא אפילו בדבר מצוה אם כן מאי נשבעתי ואקיימה הכי הוה ליה למימר דנהי דאמעיטא מצוה מקרבן לא אמעיטא מבל יחל כדחזינן התם בפרק שבועות שתים בתרא (שם כה.) דמילתא דליתא בלאו והן אי נמי בלהבא דאמעיטא מקרבן מלהרע או להיטיב ולא אמעיטא ממלקות ולהא לא צריך קרא א"כ מאי קאמר שנאמר נשבעתי ואקיימה. ומתרצינן אלא הא קמ"ל דשרי ליה לזרוזי נפשיה כלומר ודאי לא איצטריך האי קרא לומר °שהיא חלה לגבי בל יחל אלא ה"ק מנין שדבר הגון הוא להשבע לקיים את המצוה ואפי' כשרים שנמנעין משבועה נשבעין הן בכך שנאמר נשבעתי ואקיימה כלומר שהרי דוד היה עושה כן: **והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא.** כלומר ודאי אע"ג דקאמרת נדר גדול שבועה קאמרת דאמר בהדיא בשבועה אשנה פרק זה שהרי נדר כיון שהוא מיתסר חפצא אנפשיה ליתיה לעולם בהעשה אלא ודאי שבועה קאמרת כדאשכחן בדוכתי טובא דקרי ליה לשבועה נדר כדתנן (לקמן דף ט.) כנדרי רשעים עלי נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ואמרינן נמי בריש פרק ארבעה נדרים [לקמן כה:] ההוא דאתאי) לקמיה דרב אסי א"ל במאי נדרת באלהא דישראל ואפ"ה (ס"א ומש"ה) קשיא לך דאין שבועה חלה על שבועה לקרבן דמדאמרת נדר גדול משמע לכל דיני שבועה דאי קמ"ל לזרוזי נפשיה שרי ומש"ה קאמר נדר גדול נדר כלומר נדר משובח הוא זה וראוי לעשות כן א"ה היינו דרב גידל קמייתא: **הא קמ"ל דכיון דאי בעי פטר נפשיה וכו'.** מסתברא לי דלאו דווקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו ואמרינן בפ"ק דקדושין (דף ל.) ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו וכו' וק"ש שחרית וערבית לא סגי להכי. אלא מכאן נראה לי ראיה למה שכתבתי בפרק שבועות שתים בתרא דכל מידי דאתא מדרשא אע"פ שהוא מן התורה כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו. והכא הכי קאמרינן כיון דאי בעי פטר נפשיה ממאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בשכבך ובקומך [דברים ו] בקרית שמע שחרית וערבית מש"ה חלה שבועה עליה לגמרי אפילו לקרבן והיינו דקאמר נדר גדול כלומר לכל דיניו כדבר הרשות וכבר כתבתי זה שם בראיות גמורות בס"ד: **עליו להשכים.** מסתברא לי דהכי קאמר כיון שאמר נשכים הרי קבל עליו שיהא הוא מעורר בדבר כשם שהוא מעורר מעכשיו. ותרתי קמ"ל חדא דקבלה בעלמא לדבר מצוה מהניא דמאי דאמרינן הכא לא הזכיר לא נדר ולא שבועה ואפ"ה בדבורא בעלמא סגי דומיא דמאי דאמרינן דקבלה בלחוד מהניא לצדקה כדכתיב בפיך) זו צדקה [לעיל ז.] וה"ה לכל דבר מצוה וקמ"ל נמי דעליו להשכים כדעבד קודשא בריך הוא: **נדוהו בחלום צריך עשרה בני אדם להתיר לו.** לפי שאפשר שבשליחות המקום נתנדה ולפיכך צריך עשרה להתירו ששכינה עמהם: **והוא דמתנו הלכתא.** כלומר דמתנו לאחרים אבל תנו בלחוד לא דלא חשיבי כולי האי. ואיכא דגרסי דתנו הלכתא כלומר גמרא אבל מתנו כלומר משנה בלחוד לא: **ויהיב שלמא לבי עשרה.** ומתוך שישיבו לו שלום יגינו עליו מן היסורין עד דמקלעין ליה עשרה וכו': **ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה.** שהרי כל מי שמנדה בידו להתיר כדאמרינן בפרק ואלו מגלחין (מ"ק דף יז.) זיל לגביה דלישרי לך: **לשמותיה שויוה שליח.** מן השמים:

כשם

תוספות

מושבע ועומד מהר סיני הוא. קא ס"ד נשבעין לקיים מצוה דקאמר היינו לחייב משום שבועת ביטוי אם לא [יקיים] ותימה אדפריך לרב גידל תקשי ליה קרא דנשבעתי ואקיימה ופי' בתוס' דאה"נ וי"ל דקרא איכא לקיומי במצוה דאפשר ליפטר ממנה כמו באשנה פרק זה אבל לרב גידל ע"כ איירי במצות שמחויב לעשות דאל"כ מאי קמ"ל וגם היינו דרב גידל בתרייתא לכך פריך אדרב גידל ומשני קמ"ל דשרי לזרוזי נפשי' פירוש ולא מיתסר משום דמוציא שם שמים לבטלה אבל לא מיירי לענין שבועת ביטוי כך פי' בתוס' ובפי' הר"ר אליעזר פי' הא דפריך מושבע ועומד מהר סיני הוא היינו כלומר אם בא לא להשמיענו שמותר לישבע לקיים מצוה ולא חיישינן שמא יעבור על שבועתו ולא יקיים אי נמי לא מקיים לא עבר על שבועתו דמושבע ועומד מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה ומשני הא קמ"ל דשרי לזרוזי נפשיה ולא מיתסר משום הוצאת ש"ש לבטלה כדפרי' מיהא מה דפי' מושבע ועומד מהר סיני וכו' [משמע] דאכללא דגופא דמילתא פריך הלא מושבע ועומד וכו' כפי' לפירוש ראשון משום דס"ד לענין שבועת ביטוי פריך: **האומר אשנה פרק זה וכו' נדר גדול נדר לאלהי ישראל.** לכאורה משמע שאמר לשון זה ולא הזכיר שבועה וקמ"ל דיש יד לשבועה אי נמי כדפירש הר"ר אליעזר דהוי נדר כמו נדר לצדקה וקשה דא"כ מאי פריך לקמן מאי קמ"ל לזרוזי נפשיה היינו דרב גידל קמייתא מה ענין זה לרב גידל קמייתא כיון שלא הזכיר שבועה ועוד דטובא קמ"ל דהכא הוי יד לשבועה לכ"נ לפרש דאיירי שהזכיר שבועה מפיו שאמר שבועה שאשנה פרק זה ופריך מעיקרא והלא מושבע ועומד וכו' וא"ל ליכא לחיוביה משום שבועת ביטוי דכי היכי דאין שבועה חלה על שבועה ה"נ אין נדר חל על נדר ואי קמ"ל דשרי לזרוזי אנפשיה לקיים המצוה היינו דרב גידל קמייתא ומשני הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה וכו' כלומר הא דאמרן לחייבו משום שבועת ביטוי אם יעבור וכי תימא מושבע וכו' דאי בעי פטר נפשיה וכו' וא"כ אפשר ליפטר ממנו א"כ חיילא עליה שבועה לחייבו משום ביטוי אם יעבור כמו בשבועה לדבר הרשות והא דתנן בשבועות נשבע לקיים המצוה ולא קיים פטור דוקא במצוה שאי אפשר ליפטר ממנה כמו להניח תפילין ליטול לולב אבל האי דאי בעי פטר נפשיה חייל שבועה עילויה וה"ה דאם נשבע שלא לשנות פרק זה [דאין] חייב משום שבועת ביטוי ושייך התרה ולא חשיב נשבע לבטל המצוה וא"ת א"כ הא דתנן בשבועות (דף כה.) נשבע שבועה שלא אתן שחייב משום שבועת ביטוי ופריך בגמרא אילימא שלא אתן לעני מושבע ועומד וכו' וכי מושבע לתת לכל עני ועני מתנה ומאי דוחקיה לשנויי התם בעשיר ויש לומר דמשמע ליה שלא אתן כלל מדלא פירש והא ודאי מזה מושבע וכו' ליתן לעני הצריך לפרנס והוה מצי לשנויי שלא אתן לעני מנה אבל תירוץ פשוט לקח לו דמיתוקמא ביה שלא אתן כלל כדמשמע המשנה: **עליו להשכים.** פירוש על האומר לחבירו להשכים כמו שמצינו ביחזקאל שאמרה לו שכינה והקדים שכינה על ידו: **צריך עשרה ב"א להתיר לו.** לפי שחלום הוי כעין נבואה יש לו לדאוג מן הפורענות לכן צריך להתירו בעשרה ואז הוא מותר באותו ב"ד שנידוהו דאכל בי עשרה שכינה שריא (עיין לשון הרא"ש): **והוא דמתנו.** לאחרים הלכתא הלכה למשה מסיני אותן ראוין לשרות שכינה ביניהם ואי ליכא דמתנו אפי' תנו לעצמן ולא לאחרים: **ואי לא אזיל לפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי עשרה.** כי היכי דליהדרי ליה שלמא ומועיל לו לתלות לו להגין לו מן היסורין. **עד דמיקלעי עשרה דגמירי הלכתא** ויתירו לו הנידוי אבל ליכא לפרש עד דמיקלעי עשרה דמתנו הלכתא ויהיב להו שלמא א"כ למה חזר והזכיר עשרה גבי עד דמיקלעי היה לו לומר דמקלעי דמתנו ואנן ידעינן דאותן כבר דיהיב שלמא קאי אלא ש"מ כדפרישית והא דנקט פרשת דרכים יש לפרש שבשם רגילות למצוא עשרה ב"א יחד יותר מבעיר מיהו יש לפרש דאפי' בזה אחר זה מועיל ומ"מ נקט פרשת דרכים לפי שבשם רגילות ליתן שלום לבני אדם: **כשם שלא אפשר לבר בלא תבן וכו'.** וכן פי' דריש ליה מהאי קרא הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר אתו דברי יאמר דברי אמת כי מה לתבן את הבר וגו':

מסורת הש"ס

א) לקמן יח., ב) [מנחות צט:], ג) [צ"ל ואמר], ד) [ברכות נה.], ה) [ויקרא ה], ו) [צ"ל ההיא דאתיא רש"ש], ז) [דברים כג],

תורה אור השלם

1. נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ: תהלים קיט קו

2. (כב) וַתְּהִי עָלַי שָׁם יַד יְיָ וַיֹּאמֶר אֵלַי קוּם צֵא אֶל הַבִּקְעָה וְשָׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ: (כג) וָאָקוּם וָאֵצֵא אֶל הַבִּקְעָה וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד יְיָ עֹמֵד כַּכָּבוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל נְהַר כְּבָר וָאֶפֹּל עַל פָּנָי: יחזקאל ג כב-כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' מושבע ועומד מהר סיני הוא ואין שבועה: (ב) רש"י ד"ה הא קמ"ל: (ג) ד"ה והלא וכו' מהר סיני הוא דכתיב ושננתם וכו' מהר סיני הוא דכתיב לא ימוש:

גליון הש"ס

גמ' עליו להשכים שנאמר. עי' בפרש"י שמות יט טו: בהר"ן ד"ה והלא מושבע ועומד. שהיא חלה לגבי בל יחל. עי' בלשון הרמב"ן על התורה פ' חוקת שכתב ואפי' בקיום מ"ע אין חלות שאם נשבע לקיים את המצות ולא קיים אינו מתחייב משום שבועה לא קרבן ולא מלקות:

פירוש הרא"ש

מנין שנשבעין לקיים המצוה. ול"ח שמא יבא לידי תקלה ויעבור על שבועתו: **והלא מושבע ועומד הוא.** לקיים המצוה ואין שבועה חלה על שבועה דדרשינן ליה בשבועות מלהרע או להיטיב דבהטבת רשות איירי ולא בקיום מצוה: **אלא הא קמשמע לן דשרי לזרוזי נפשיה.** ולא הוי מזכיר שם שמים לבטלה אם נשבע בשם ואם נשבע בלא שם נמי סד"א דאסור כדי שלא יתרגל אדם בשבועות ויבא לישבע גם על דברים אחרים: **נדר גדול נדר לאלהי ישראל.** לאו היינו נדר ממש דלא איקרי נדר אלא שמתפיס בדבר הנדור אלא מחשבינן ליה כאילו נדר לצדקה דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף ו.) בפיך זו צדקה: **והלא מושבע ועומד הוא.** דכתיב והגית בו יומם ולילה ואע"ג דתנן לקמן בפ"ב (דף טו.) שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות היינו בנדר גמור שמתפיס בדבר אסור דילפינן לה מכי ידור נדר לה' מלמד שחלין על דבר מצוה אבל נדר כי האי דדמי לצדקה ליכא רבויא דיחול על דבר מצוה וגמרינן משבועה דאינה חלה על דבר מצוה וליכא למפרך מידי בשבועה

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פי"א מהל' שבועות הלכה ג סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רג סעי' ו [וסי' ריג סעי' ב]:

לד ג מיי' פ"א מהלכות נדרים הל' כט סמג לאוין רמה (טוש"ע י"ד שם וסי' ריג סעי' ב):

לה ד ה ו מיי' פ"ז מהל' ת"ת הל' יב טוש"ע שם סי' שלד סעי' לה:

מוסף רש"י

מנין שנשבעין לקיים את המצוה. כדי שלא יוכל לחזור בו (תמורה ג:) כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שימהר ויזדרז לקיימה (חגיגה י.). **נדר גדול כו' והלא מושבע ועומד הוא.** קס"ד דהאי מקשה שאין הנדר חל על דבר מצוה, ושני ליה אפילו לדעתיה, ונפקא מינה להיכא דנשבע, מיהו קי"ל באלו מותרין (לקמן טז.) דנדר חל על דבר מצוה, והאי תירוצא דיחויא בעלמא הוא (ראמ"ה בשמו). **ויהיב שלמא.** ארחא דמלתא קאמר (שם).

פי' הרא"ש (המשך)

[צ"ל דשבועה] תמורה א"נ הא דנדרים חלין על דבר מצוה היינו בטול מצוה כגון דאמר קונם ישיבת סוכה עלי אבל אם אסר נבלה עליו בקונם לא חייל דאין איסור חל על איסור הוא הדין אם נדר לקיים לא חייל: **מאי קמ"ל דשרי ליה לאינש לזרוזי נפשיה.** ולא חיישינן שמא יתרגל נדרים: **היינו דרב גידל קמייתא הא קמ"ל כיון דבעי פטר נפשיה כו' משום הכי חיילא שבועה עליה.** דלא הוי חובה אלא רשות והויא הטבה דומיא דהרעה: **עליו להשכים.** על האומר להשכים תחלה כמו שמצינו שאמר הקב"ה ליחזקאל קום לא אל הבקעה ושם אדבר אותך וכשבא שמה כבר היה כבוד השם עומד: **נידוהו בחלום.** יש לחוש שמא בשליחות המקום נתנדה: **צריך עשרה ב"א להתיר לו.** ועל כל בי עשרה יש שכינה והרי הותר לו באותו ב"ד שנתנדה: **והוא דמתנו הלכתא.** ששונין לאחרים: **ואי ליכא.** דלא תנו ולא מתנו אל יקח הדיוטות וטוב לו שישב בפרשת דרכים ויקבל שלום מבי עשרה דגמרי הלכתא: **ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה.** שכל מי שמנדה בידו להתיר כדאמרינן במ"ק גבי ר"ל דשמתיה ההוא גברא דא"ל ר' יוחנן זיל לגביה לישרי לך: **כשם שא"א לבר בלא תבן.** פסוק הוא (ירמיה כג) גבי חלום דכתיב הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאום ה':